

Hvad man har hørt om de to første Nordpolsfarere

Af Inuutersuaq Ulloriaq

Fortælleren Inuutersuaq Ulloriaq

Inuutersuaq Ulloriaq (1906–) blev født på bopladsen Uummannaq/Dundas. I 1909 slog den første missionær, pastor Gustav Olsen, sig ned ved stedet. Inuutersuaqs forældre var blandt de 3 første voksne par, som blev døbt i 1912. Han og hans søskende var også blandt de første som fik mulighed til at lære at læse og skrive.

Som det var skik i det traditionelle polareskimosamfund omkring århundredeskiftet flyttede hans familie meget rundt i distriktet. 1924 fik Inuutersuaq sin egen kajak. Tidligere havde han fået hunde og slæde. 1927 blev han gift med Naduk (1909–).

1930 deltog Inuutersuaq og Naduk sammen med RCMP (det canadiske politi) i en eftersøgning i Ellesmere Land, Canada, for at lede efter 3 forsvundne, som under tyskeren Krügers ledelse var forsvundet året før. Man fandt dem ikke. 1934–1935 var Inuutersuaq og Naduk igen på rejse til Ellesmere Land. Denne gang sammen med den engelske ekspedition »Oxford University Ellesmere Land Expedition 1934–35«. 1940

var Inuutersuaq og Naduk atter i Ellesmere Land. De var da medlemmer af »Den danske Thule og Ellesmere Land Ekspedition 1939–1940«.

Gennem sit arbejde i polareskimoernes selvstyreorgan, »Fangerrådet«, hjalp og forbedrede Inuutersuaq 1937–1959 livsvilkårene for sine medmennesker. 1971–1975 var han medlem af Avanersuaqs kommunalbestyrelse og 1975–1979 af Siorapaluks bygderåd. Siden 1959 har han og Naduk boet i Siorapaluk, verdens nordligste by.

1953 fik Inuutersuaq Den Kongelige Belønningsmedalje af 2. klasse, som tak for sit gode arbejde for den polareskimoiske befolkning. I 1980 overrakte Dronning Margrethe II Inuutersuaq Ebbe Muncks Mindefonds hæderspris for hans uvurderlige indsats på arktiske ekspeditioner.

Det Grønlandske Forlag udgav 1976 Inuutersuaq Ulloriaqs bog »K'itdlarssuákunik Ok'alualak'« (66 sider) (Beretningen om Qillarsuaqs lange rejse). Denne bog vil i årets løb udkomme i dansk oversættelse som et af Det Grønlandske Selskabs Skrifter. Bogen handler om

Inuutersuaqs forfædre og deres indvandring fra Canada i midten af 1800-tallet.

1984 er 75 året for budskaberne om de første mennesker på Nordpolen. 1. september 1909 sendte Cook sit budskab om, at han havde nået Nordpolen den 21. april 1908. Kun 5 dage senere 6. september 1909 kom budskabet til verdenen fra Peary, at han havde nået Nordpolen den 6. april 1909. Begge mente, at de var blandt de første mennesker ved »Jordens Navle«.

Den efterfølgende beretning har Inuutersuaq skrevet i de senere år. Den er oversat fra polareskimoisk til dansk af en anden polareskimo, Tukummeq Qaavigaq. Den danske tekst er bearbejdet af Rolf Gilberg.

Cook og Peary

Helt fra barndommen har vi polareskimoer hørt om Daagtikoorsuaq (Dr. Frederick Albert Cook) (1865–1940) og Piulersuaq (Robert Edwin Peary) (1856–1920). Det er blevet os fortalt, at Daagtikoorsuaq løj om, at han havde nået Nordpolen. Vi fik også at vide, at Peary endelig havde nået Nordpolen. Det var ikke så mærkeligt, at man sagde *endelig*, da Peary kom tilbage og sagde, at han havde nået målet. Peary havde nemlig siden 1881 kun 3 år undladt at komme på besøg hos polareskimoerne. Peary havde kun få tanker i hovedet: Hvor langt nordpå lå Nordpolen, og hvordan nåede man frem til den.

Som børn legede vi med vore barne-slæder på isen. Vi læssede dem med alt muligt og drog afsted. Vi skulle »langt der borte«. Vi kaldte nemlig Nordpolsfarerne for »dem der skulle langt der

bort«. Dengang kaldte vi danskerne for Knuds Folk (Knudfolket) og amerikanerne for Pearys Folk (Pearyfolket). For meget længe siden vidste vore forfædre ikke, hvorfra de hvide mennesker kom. De blev alle kaldt »Qavdlunaat« (dem uden øjenbryn).

Gad vide, hvad de 2 store mænd, Daagtikoorsuaq og Piulersuaq, sagde da de kom hjem til USA, når de fortalte om deres besejring af Nordpolen?

Pearys Nordpolsfærd 1907

På en af sine mange rejser nordpå havde Peary fået den ide, at han, når han igen kom tilbage til USA, ville bygge et solidt skib, som kunne klare at sejle igennem storisen. Hvert år, også om sommeren, var der altid havis nord for Iita (Etah). Oodaaq (1880–1955) fortalte, at det stadig var sådan, og det er endnu sådan i vore dage.

Piulersuaqs idé blev til virkelighed i 1906. Han kunne da sejle nordpå gennem storisen i et helt nyt specialbygget træskib, Roosevelt, hvis bygning han personlig havde overvåget. Ombord havde Peary masser af polareskimoer, både voksne og børn, samt endnu flere hunde. Oodaaq og de andre polareskimoer beundrede meget den canadiske kaptajn Bob Bartletts (1875–1946) umådelige dygtighed, fordi han førte skibet frem gennem storisen i kanalen nord for Narres Strædet uden frygt for skibet. Selvom isen skruede om skibet, skete der aldrig noget med det.

Til tider, når skibet under sejlads i drivisen var i vanskeligheder, kunne den meget strenge kaptajn Bob Bartlett finde på at kaste ting efter styrmanden fra ud-

*Oodaaq tegnet af Harald Møllike. 1903.
Billedet findes på Nationalmuseet.*

kigstønden i masten. Bartlett plejede at kravle derop med lommerne fyldt med kul, når hans kommando ikke blev fulgt. Denne kaptajn havde en meget skinger stemme. Men når han ikke arbejdede, var han som ung meget lystig at være sammen med.

Omsider nåede Piulersuaq, den gamle flådeofficer, sit mål ved Fort Conger. Derfra var der ikke langt til Cape Sheridan og Cape Columbia. Det sidste sted er beliggende i nærheden af den nuværende flyvebase, Alert, som polareskimmerne kalder for »det sted man drager afsted fra«. Der ville menneskene overvinde. Man boede på skibet og manglede ikke noget, tildels fordi landet var fyldt med fangstdyr: moskusokser og rensdyr. Mørketiden varede i fire måneder, hvor man intet så til solen.

Da det i marts begyndte at blive lyst igen, tog man fat på at gøre udstyret klart til den planlagte ekspedition. Mange hundeslæder bragte til Cape Columbia masser af udstyr, som skulle bruges af Nordpolsfarerne og deres hjælpslæder. Oodaaq plejede at virke meget overvældet, når han fortalte om den utrolige mængde proviant og udstyr. Det var som om, det aldrig ville blive brugt op. Mange slæder samledes ved Cape Columbia omkring 15. marts 1907, da afrejsedagen oprandt.

Endelig startede ekspeditionen direkte mod Nordpolen ledsaget af mange hundeslæder. Hjælpslæderne var organiseret således, at nogle ikke skulle med ret langt (måske de dårlige fangere), andre skulle lidt længere (måske de lidt bedre fangere), andre igen ret langt (måske de gode fangere), og endelig nogle meget langt (måske de bedste fangere). Oodaaq vidste god besked om disse ting. Måske var han leder sammen med Piulersuaq. Alle hjælpslædeholdene havde hver en hvid mand med. Måske på grund af risikoen for at fare vild.

Da alle hjælpslæderne var vendt om, mødte Nordpolsfarerne stor modgang på grund af frosttåge, som opstod ved de meget store våger, der heller ikke var til at komme over. Solen viste sig ikke. De kendte ikke deres kurs i mange dage. Piulersuaq var ude af stand til at tage solhøjden. De kæmpemæssige isskruninger var ufremkommelige. Dag og nat var vinden den samme. Den kom udefra polisen ind imod land. Til sidst flyttede de sig ikke meget, til trods for at Piulersuaq hele tiden gik foran slæderne. Det havde han for vane at gøre på sine eks-

peditioner. Det blev snart klart, at de ville komme til at mangle proviant. Der var endnu langt til Nordpolen. Oodaaq fik et bekymret ansigtsudtryk, når han fortalte om denne del af turen. Man havde brugt kamikstrømper af hare-skind, men det viste sig, at sådanne ikke egnede sig til rejse i polisen, fordi det var umuligt at tørre dem udendørs i det fugtige klima. Man brugte nok ikke primus dengang til at lave noget varmt med. De benyttede en vægelampe, der knurrede som en hund. Så snart vandet kogte, slap brændstoffet op. Man levede af god pemmikan, kiks og tørmælk.

Da det blev klart, at provianten ville slippe op, blev man enige om, at de hellere måtte vende om. På det tidspunkt bestod ekspeditionen også af for mange mennesker – 10–11 personer. Oodaaq betegnede denne del af turen som dårlig. Han var træt af lyden af isens skruninger.

De vendte om og påbegyndte tilbage-turen vejledt af den uforanderlige vestenvind. Før de nåede ret langt, gik det hurtigt ned af bakke med hunde og proviant. Hunde blev spist af mennesker og andre hunde. Selvom hundekødet skulle strække på pemmikanen var der ikke meget at gøre. Til sidst var der kun een hund tilbage. Den havde en hvidlig pels. Piulersuaq holdt meget af den hund. Han havde fået den af den store åndemaner Angutikassak (1863–1909/1913).

Fangerne skubbede og trak selvfølgelig selv deres slæder; de var jo mange. En dag måtte man så også aflive den sidste hund for at få mad til menneskene. Hundens herre ville selv aflive

den. Hunden måtte ikke skydes. Han ville ramme den præcis på halsen med en økse. Men denne hund var meget klog. Det var måske derfor, den blev ved med at følge menneskene med øjnene, når de slog lejr. Den var forberedt på noget. Den vidste, at en hund var blevet aflivet hver gang man slog lejr, og at den var den eneste hund, der var tilbage. Dens herre begyndte at gå frem og tilbage med en økse gemt under sin yderpels. Mens han gik frem og tilbage, nærmede han sig langsomt hunden, og kom til sidst meget tæt på den. Men hunden fulgte ham stadig med øjnene. Langt om længe begyndte den at vende blikket bort fra sin herre. Den faldt vist i søvn. Pludselig slog dens herre ud efter den med fuld kraft. Men forgæves. Hans arm var lammet, og han tabte øksen. Der skete intet med hunden. Der var da ikke andet at gøre, end at folkene måtte skyde den. De var jo meget sultne.

Polareskimoerne havde følgende forklaring på Piulersuaqs uheld med armen: Da man under forberedelserne til Nordpolsrejsen var ved at bringe udstyr og proviant til Cape Columbia, blev Piulersuaq meget vred på Angutikassak uvist af hvilken grund og ønskede ham ligefrem død. Angutikassak var på det tidspunkt ved Cape Columbia. Måske havde een af de hvide mænd beklaget sig over ham. Da en polareskimo hørte dette, drog han afsted for at advare Angutikassak, og sagde til ham noget i retning af: »Når du kommer tilbage til skibet, vil Piulersuaq dræbe dig!«, og forlod ham uden videre igen. Angutikassak forstod udmærket meningen. Der var jo noget

særligt ved Angutikassak, for han var åndemaner.

Ulloriaq (1875–1921), min far, har fortalt mig, at der dengang var mange, som udgav sig for at være åndemanere, skønt de ikke havde megen kraft. Men min far havde mødt een som var åndemaner. Det var Angutikassak.

Lige inden Angutikassak ankom til skibet, prøvede to kvinder at overtale Piulersuaq til ikke at dræbe ham. Den ene kvinde var Angutikassaks kone, Inaluk (1863–1918/1927). Den anden var Aleqasina (1881–1921), Piulersuaqs kæreste, som var hans kone, når han var hos polareskimoerne. De to kvinder lod ham vide, at hvis Piulersuaq alligevel dræbte Angutikassak, kunne det ske, at polareskimoerne ikke mere ville arbejde for ham. Men han var meget svær at overtale. Endelig langt om længe begyndte Piulersuaq at tø op. Til sidst blev han god. Gad vide, hvad det var, han var blevet så vred over?

Efter at Piulersuaq var blevet formildet, kom Angutikassak til syne på vej mod skibet fra en hel anden retning end de sædvanlige slædespor. Et stykke fra skibet standsede han op syngende en trommesang med tekst. Han blev siddende på slæden, der hvor han var standset. Han blev iagttaget af mange mennesker. Hans hoved var dybt bøjet. Han vidste jo, at han skulle dræbes. Han sang stadig. Ind imellem råbte han af fuld hals: »Hvor er mine dræbere! Jeg venter blot!«. Han fortsatte med at synge. Da han havde råbt dette, svarede man ham tilbage med ligeså høje råb: »Kom blot, Piulersuaq vil ikke dræbe dig alligevel!«. Selvom man sagde dette, for-

andrede Angutikassak sig ikke. Længe sad han på sin slæde uden at røre sig. Ingen ville nærme sig ham, så længe han var sådan. De vidste jo, at der var noget særligt ved ham. Først da han selv syntes, at det var nok, kom han tilbage til skibet. Man undrede sig over, hvad Angutikassak ville have gjort, hvis nogen havde forsøgt at dræbe ham.

Oodaaq fortæller videre: Piulersuaqs arm havde været dårlig i lang tid. Da den sidste hund slap op, havde de kun pemmikan tilbage. Af det var der ikke mere end til nogle få dage. De måtte så rationere den. Om morgenen eller før afgang, satte de sig i en rundkreds, som de plejede at gøre ved måltiderne. De havde deres faste pladser i kredsen, og man kunne aldrig finde på at sætte sig på nogen andens plads. Når de sad sådan, delte Piulersuaq pemmikan ud i præcis lige store dele. Først skar han pemmikanstykkerne ud i størrelser med en tændstikæske. Men senere skar han stykkerne ud, så eet af dem var større end de andre. Når det var gjort, delte han stykkerne ud og een fik det store stykke. Næste gang de standsede og han delte kød ud, var det den næste i rækken, som fik det store stykke pemmikan. Sådan gjorde han hver gang. Men det mærkelige ved det var, at når det store stykke nåede ham, gav han det til sin sidemand. Selv fik han kun et af de små stykker.

Når jeg spurgte Oodaaq om Piulersuaq ikke bare havde gået og småspist, svarede Oodaaq: »Der var intet, man kunne gå og småspise. Jeg så ham aldrig gøre det«.

En dag fik de så endelig øje på land efter at de havde passeret frosttågen fra

de store våger. Da de havde vandret i nogen tid, forsøgte de at genkende kystlandet. Humøret var højt, fordi de vidste, at de ville nå skibet, før nogen ville dø af sult. Landet lignede fuldstændig Cape Columbias fjelde. De vidste godt, at der ville gå 2–3 dage inden de nåede helt ind til land. Storisen, som de kæmpede sig igennem, var fyldt med store isskruninger.

Der var nu heller ikke meget tilbage af deres eneste proviant, pemmikanen, men heldigvis var der ikke så langt til land. Endelig brød solen igennem og kastede sine stråler ned over dem. De glædede sig meget til at nå land. De vidste jo, hvormeget proviant der lå ved Cape Columbia. Piulersuaq fik travlt. Nu kunne han endelig tage en solhøjde. Hans folk var meget spændte, fordi man endnu ikke vidste præcis, hvor Cape Columbia lå. Da Piulersuaq var færdig med at se efter solen, kunne man mærke, at han tabte modet. Han vendte sig mod sine folk og pegede med udstrakt arm i en retning, hvor der intet land var at se og sagde: »Skibet ligger dernede. Dette er en del af Menneskenes Land«. Den konstante vestenvind havde drevet dem mod den nordlige del af Peary Land. Det siges, at Peary Land og Cape Columbias fjelde ligner meget hinanden set fra lang afstand.

Piulersuaq insisterede så på, at de skulle gå mod skibet. Men for en gangs skyld modsagde Oodaaq ham – uden at tænke på *sit* liv, som Oodaaq sagde. De var jo allerede afkræftede på grund af dårlig ernæring. De svageste af dem havde svært ved at følge med. De havde heller ingen mad til næste dag. Næste

gang de slog lejr, skulle de spise resten af den smule pemmikan, de havde tilbage.

I længere tid blev de der, hvor Peary havde taget solhøjden, for at tale sammen om hvad de skulle gøre. Oodaaq fungerede måske som reserveleder. Piulersuaq var meget nedslået på grund af den fejltagelse, han var ved at begå, at starte straks mod skibet. Fra den nordlige del af Peary Land var der uendelig langt til Alert, hvor skibet lå. Dertil kunne man ikke nå, når man ingen proviant havde.

»Hvis vi idag starter mod skibet, vil vi sikkert dø efterhånden ligesom hundene i løbet af kun 3–5 dage. Dø af sult!« sagde Oodaaq til de andre. »I dag må vi spise resten af vores mad, endda uden at blive mætte! Nu har vi nået land. Hvis der findes dyr her, er det vores eneste redning«. De andre samtykkede, og Peary livede op. Oodaaq sagde også, at hvis pemmikanen ikke havde været så god, ville nogen allerede være døde af underernæring. Men den var virkelig af god kvalitet.

Da de havde sovet, startede de på det sidste stykke mod land. Oodaaq havde i længere tid med sin kikkert undersøgt kysten for moskusokser. Han kunne ikke forstå, at nogle sten som lignede moskusokser ikke bevægede sig. Han kiggede også andre steder uden resultat. Til sidst var der en af »stenene«, som rørte på sig. Nu vidste de, at der var moskusokser. De fangede hurtigt en 6–7 stykker til trods for, at de ingen hunde havde til at hjælpe sig. De havde nu masser af kød. De havde lyst til at spise sig mætte, men deres leder forbød dem

det. De måtte nemlig ikke spise for meget den første gang.

De kunne ellers have levet sorgløst med alt det kød, men det kunne ikke lade sig gøre alligevel. Navnlig Oodaaq var urolig. På isfoden havde man nemlig set spor af en hundeslæde. De så ret friske ud, og viste at slæden var kørt bort fra skibet. Det var tydeligt, at man på skibet manglede mad. De havde kun sølle 3 hunde for slæden. Der var 3 mennesker med. Oodaaq mente, at han kunne genkende et af fodsporene. Det var spor efter hans brave lillebror, Iggiannnguaq (1883–1917/1919). Han vidste jo, at lillebroderen havde kørt en af hjælpeslæderne. Det var tydeligt, at de 3 mennesker forsøgte at komme til Cape Columbia. De var gående, selvom de havde 3 hunde.

Ledsaget af en udvalgt begyndte Oodaaq at følge efter dem. Heldigvis indhentede de dem, inden de 3 kom for langt væk. Da de mødtes, blev de meget glade. Det viste sig, at de 3 – to polareskimoer og en hvid mand – havde opdaget deres fejltagelse, at de gik i den forkerte retning. Der var nu kun 2 hunde tilbage, fordi de havde ædt den tredje. Det var fodsporene af Avikinnguaq (1884–1932), som Oodaaq havde troet tilhørte hans lillebror. Da de kom tilbage til de andre, lo de meget sammen over, at Nordpolsfarerne helt tilfældigt var kommet til at befinde sig i deres land.

De opholdt sig på stedet i længere tid, fordi de havde behov for hvile. Hver dag spiste de sig mætte. De brugte moskusokseskindene til at sove på. Solen var også begyndt at varme. Ud-

hvilede startede de så mod skibet. Isen var let at passere, fordi der ikke var store våger eller voldsomme isskruninger. Alligevel tog det dem lang tid at nå skibet på grund af den store afstand. Deres slæder var tungt læsset med meget moskusokse- og harekød. Nordpolsfarerne måtte selv skubbe deres slæder. Og de andre havde kun 2 hunde for. De kom kun langsomt afsted.

Efterhånden som tiden gik begyndte de igen at mangle proviant. De var jo mange mennesker. Nogle af deltagerne fik igen svært ved at følge med, fordi de havde dårlige ben. De var jo gående. Man talte om at efterlade den ene af de 2 med dårlige ben, fordi de andre var for trætte til at skubbe slæden med ham. De talte også om at forsøge at nå skibet ved at bruge deres sidste kræfter.

Når de slog lejr, bad Piulersuaq de 3, som havde været med som hjælpeslæde, om at slå lejr 50–100 meter væk fra de andre. Selvfølgelig kunne de besøge hinanden under opholdene. Oodaaq forstod ikke betydningen af dette. Hvad mon Peary ville opnå med dette? Det var kun i den tid, hvor de var ved at udgå for proviant, at Peary havde forlangt denne deling.

Oodaaq fortalte, at han i denne tid pludselig engang vågnede og ikke kunne falde i søvn igen. Alle omkring ham sov dybt. Han var meget sulten. Han kunne samtidig høre en hund hyle langt borte. Nå ja, han kom i tanke om, at deres naboer jo stadig havde hunde. Så forstod han, at de var ved at aflive en hund ved kvælning. Hvis de havde skudt den, ville de have vækket alle de andre. Oodaaq

Portræt af Robert E. Peary ca. 1900. © Arktisk Institut.

blev fortrøstningsfuld og ville blunde lidt, medens maden blev kogt. Men det var svært for ham. Oodaaq stod derfor stille op. Han ville lige sikre sig, at de andre sov. Da han kiggede sig omkring, opdagede han to, som iagttog ham. De smilede bredt. De havde også ladet som om de sov. Da de nåede over til na-boerne, var disse allerede igang med at koge maden over et bål på slædens tværbrædder. Hele selskabet mødte op for at deltage i middagen, selvom de 3 havde forsøgt at skjule deres måltid. Oodaaqs ansigt lyste op i et smil, når han fortalte om det.

På dette sted efterlod man personen med de dårlige ben. Dog efter først at have sikret sig, at der ikke kunne ske ham noget samt at have givet ham lidt mad. Efter et stykke tid måtte de også efterlade den anden med dårlige ben. Han fik også udstyr, så han kunne klare sig. Nu var de øvrige sikker på, at de kunne nå skibet.

Ligesåsnart de nåede skibet, befalede Piulersuaq, at der skulle sendes 2 hundslæder afsted efter de 2 stakkels efterladte. De to slæder var læsset højt med proviant, da de tog afsted. De blev længe borte, fordi de mødte mange vanskeligheder. Der var ingen som omkom.

Fra Oodaaqs fortælling kan jeg forstå at rejsen må have foregået fra først i marts til slutningen af maj 1909. Jeg har også hørt, at hvis Oodaaq ikke havde deltaget i denne Nordpolsfærd, ville alle være omkommet. Det har Oodaaq naturligvis ikke selv sagt noget om. Det har jeg fra andre. Jeg har også hørt, at da de sultede mest på rejsen, bestemte de, at de måtte spise en af dem selv, for at

resten kunne overleve. Man trak lod om, hvem det skulle være. Loddet faldt på Angutillarsuk (1855–1917). Dette emne vil jeg ikke komme nærmere ind på, fordi Oodaaq ikke selv har fortalt om det. Jeg syntes også, at det var for meget at udspørge ham om det.

Til sidst vil jeg fortælle, hvad Saamig-suaq (1870–1921) har fortalt mig: Da det gik rigtigt skidt for Nordpolsfarerne, og efter at de havde aflivet den sidste hund – den forheksede hund – og var ved at spise det sidste af den, så Saamig-suaq Piulersuaq gå foran med et stykke hundekød under den ene arm, mens han ind imellem tog en bid af det. Det er ikke så mærkeligt, at Piulersuaq gik forrest. Det vidste alle, at han altid gjorde på sine rejser. Han måtte jo være interesseret i, at turen gik så lige som muligt. Men der er noget, jeg ikke kan forstå: Hvordan kan en ekspeditionsleder, som er så vant til at rejse i det arktiske, fare vild, når han havde kompas med?

Det er hvad jeg har hørt, om Pearys første forsøg på at nå Nordpolen. Jeg har naturligvis ikke citeret fra Piulersuaqs egen bog.

Cooks Nordpolsfærd 1908

Dr. Frederick Albert Cook, som vi kaldte Daagtikoorsuaq, var den hvide mand, der efter eget udsagn var den første, som nåede frem til Nordpolen, tirsdag, 21. april 1908. Men de to unge polar-eskimoer, Ittukusuk (1888–1935) og Aapilaq (1885–1935), som ledsagede Cook, vidste at dette overhovedet ikke var tilfældet.

Jeg vil nu fortælle, hvad jeg har hørt om Daagtikoorsuaq fra hans to ledsa-

Dr. Fr. Cook i Egedesminde, juli 1909. Fot.: Morten Porsild. © Arktisk Institut.

gere, deres familie og de gamle her i Thule. Daagtikoorsuaq var kendt af de gamle mennesker her, fordi han i

1891–1892 deltog sammen med Piulersuaq i en overvintring ved Kap Cleveland, nær Qaanaaq, polareskimoernes

nuværende hovedstad. Det har Pualuna (1875–1955), Oodaaq's storebror fortalt mig. Han var dengang ganske ung.

Daagtikoorsuaq kom til vort land næste gang i 1907. Han slog sig ned ved Iita (Etah) eller Anoritooq, som ligger endnu længere nordpå. Et mindre skib sejlede ham derop, hvor han skulle overvintre. Den hvide mand var alene og skulle til Nordpolen.

Da Cook ville overvintre i Anoritooq, byggede man ham et lille hus, muligvis af træet fra de kasser, han bragte sit gods med i. Da efteråret kom, gik fangerne på jagt efter hvalrosser. Det kød Daagtikoorsuaq fik, tørrede han. Han skulle bruge det til hundefoder på sin ekspedition. Til hvalrosfangsten brugte man Oodaaq's båd. Den var en del af belønningen for hans arbejde for Piulersuaq. Da det blev koldt, tørrede Cook kødet inde i sit hus. Men før det var helt tørt, anbragte han det omhyggeligt i kasser, og blandede det med spæk. Pualuna, som kørte en af hjælpslæderne, der fulgte Cook på vej, fortalte, at det tørrede kød var meget velegnet til hundefoder.

Efterhånden blev Daagtikoorsuaq færdig med at tørre kød og han begyndte på forberedelserne til sin Nordpolsekspedition. Det var jo også begyndt at blive lyst, for man var nået hen i marts måned 1908. Han ønskede kun ganske unge mænd, omkring 18–19 år gamle, som ledsagere. Den ene var Aapilaq. Den anden var Ittukussuk. De voksne vidste, at de to unge mænd var meget stærke, fordi de altid arbejdede med at slæbe hvalroskød fra Oodaaqs jolle og ind i land til køddepotet uden at

beklage sig over at blive trætte. Jeg tror, at det var grunden til, at Daagtikoorsuaq var interesseret i at have dem som ledsagere på sin ekspedition.

Endelig oprandt afrejsedagen engang i marts måned. Mange hundeslæder fulgte med det første stykke vej som vor skik er. I Smidt Sund mellem Canada og Grønland er der ofte åbent vand året rundt, men om vinteren dækkes Kane Bassin med is fra en linie mellem Cape Sabine og Anoritooq og nordpå. Langs denne iskant slædede Cook og hans ledsagere over havet til Canada, hvor de fulgte kysten nordover. De slog selvfølgelig lejr ind imellem og nåede efterhånden til Agpaussat, den store pynt på Bache Peninsula (79° n.br.), og derfra kørte de langs den store fjord vestpå. Da de nåede ind i bunden af fjorden, slædede de op gennem en dal for på den måde at nå over land til havisen på den anden side. Jeg ved fra min rejse med Christian Vibe i 1940, at man på det sted skal slå lejr 2 eller 3 gange undervejs. Da de nåede isen i Bay Fjord kørte de i nogen tid på den, inden de satte kursen nordpå langs Axel Heiberg Land. Som sædvanlig førte Daagtikoorsuaq an på ski. Der er ingen tvivl om, at de rejsende ikke har manglet noget. I dette område er der mange isbjørne og moskusokser. Mens de kørte langs kysten af den meget store ø, var Daagtikoorsuaq en dag nær ved at blive ædt af en sulten isbjørn. Om dette berettede Pualuna følgende:

Før man skulle runde en mindre pynt, holdt de pause for at lave noget varmt mad. Daagtikoorsuaq brød som sædvanlig op før de andre. De havde dog adva-

ret ham mod at færdes alene, fordi det område, de befandt sig i, var fyldt med isbjørnespor. Daagtikoorsuaq vidste, at han var lederen, så han gik videre uden kommentarer. Næppe var han forsvundet om bag pynten, før de umiddelbart efterfølgende slæder hørte ham skrigе vildt. Nogle af slædekuskene skar nogle hundeløs, som for ind på isbjørnen tidsnok til at forhindre, at han blev bidt af den store bjørn, der allerede stod med åben gab. Hundene gik løs på isbjørnen og Cook var reddet i sidste øjeblik. Da man nåede nordspidsen af Axel Heiberg Land, vendte ledsageslæderne om for at gå på isbjørne- og moskusoksejagt. Blandt dem var også Oodaaqs storebror, Pualuna.

Tilbage blev kun tre personer, som i adskillige dage opholdt sig med overflod af proviant og udstyr på nordspidsen af Axel Heiberg Land. De lavede ikke noget særligt, men lederen skrev og skrev. De unge mennesker var godt klar over, at rejsen skulle gå til Nordpolen, for Cook havde i Anoritooq vist dem et landkort og forklaret dem, hvor den lå.

Endelig en dag sagde lederen, at nu skulle de videre. Man startede så mod Nordpolen. De unge var glade for at komme afsted. Unge mennesker synes ikke det er særligt morsomt at ligge stille et sted. De kørte ret længe mod nord på de to hundeslæder med lederen på ski foran som sædvanligt. De kunne hele tiden skimte noget af Grants Lands kyst. De unge havde endnu ikke tabt modet for de bevægede sig jo hele tiden fremad. De var sorgløse hver dag. Snart kørte de ind i masser af drivis. Efter at have kørt nogen tid i den, kom store isskruninger

til syne. Lederen standsede så og ville ikke videre. Han bestilte ikke andet end at skrive, som han havde for vane at gøre. Da de unge mennesker ikke havde andet at bestille, fordrev de tiden med at slås, for at se hvem der var stærkest. Til tider byggede de små snehuse. Der er ingen tvivl om, at dette var grunden til deres vedvarende gode humør. Jeg tvivler heller ikke på, at deres leder var god ved dem. Daagtikoorsuaq beherskede polareskimoernes sprog udmærket. Han havde jo været med som læge og etnograf på Piulersuaqs overvintring 1881–1882 ved Kap Cleveland.

Omsider vendte de om og kørte sydpå gennem de kæmpemæssige skrueisområder, hvori der ind imellem var store våger med åbent vand. De kørte videre ned langs med Axel Heiberg Land direkte mod sundet (Hassel Sound & Penny Strait) for enden af Ellesmere Lands skyggeside. Foråret var lige om hjørnet. De manglede ikke proviant, for det sted de opholdt sig på, var fyldt med fangstedyr, såsom isbjørne, moskusokser, rensdyr og sæler.

Efterhånden nåede de Hell Gate mellem Ellesmere Land og Devon Island. Jeg har hørt, at dette sund sjældent fryser til, især ikke når havstrømmen er stærkere end sædvanligt. De kunne derfor ikke komme videre. Der var allerede for meget åben vand. Foråret var jo begyndt. Nogle steder var landet meget stejlt, så isfoden manglede. Isfoden er den bundfrosne kystis, som bliver liggende længere tid end selve havisen. Den kan i visse tilfælde bruges til at køre slæde på.

Ved Hell Gate holdt de pause i læn-

gere tid. Mærkeligt nok havde de en jolle med. Jeg tror, den var af sejldug med træskelet, som kunne skilles ad. Ved hjælp af jollen sejlede de alt deres udstyr til den modsatte iskant. Men de måtte efterlade alle hundene og den ene af slæderne. De unge mænd har siden fortalt mig, at da jollen sejlede fra hundene, gædede de så meget, at man kunne høre dem længe efter. Siden så de aldrig de hunde. Det var en af de værste oplevelser for de to unge mennesker.

Da de igen nåede iskanten, læssede de udstyret og jollen, som dog først blev skilt ad, på slæden, og så begyndte de vandrigen, idet de trak slæden efter sig på havisen i Jones Sound, i retning mod et næs på Devon Island. Der havde de til hensigt at bygge hus. Isens overflade var fyldt med smeltevandspøler. Rejsen var meget anstrengende. De sov selvfølgelig, når de blev trætte. De to unge var da ved at tabe modet. De vandrede i mange dage.

Til sidst nåede de meget udmattede næsset ved Cape Sparbo først i september 1908. Da de var færdige med at indrette sig, undersøgte de stedet nærmere og fandt, at det var velegnet til overvintring. På næsset var der en forhøjning, bagved hvilken et plateau steg længere ind i landet. Jeg så selv dette sted på lang afstand i 1930 sammen med det Canadiske Politi.

Under rekognosceringen af stedet blev de unge mennesker meget glade, fordi de fandt ud af, at de ikke ville komme til at mangle forråd til vinteren. Det omgivende land var fyldt med moskusokser. Først slæbte de alt deres udstyr længere ind i land. Deres leder

var klog og vidste, at hvis de slog sig ned for tæt ved havet, ville de ikke kunne være i fred for isbjørne. Først da alt var lagt til rette, og de havde slået et telt op, gik de på jagt og fangede et par moskusokser. De unge mennesker havde da brugt deres ben til fulde. De havde jo ingen hunde til at løbe dyrene op. De skød flere moskusokser og lagde kødet blandet med talg til tørre. Skindene fældede, så de var ikke af megen værdi for den lille ekspedition. Selvfølgelig brugte de det tykkeste skind til at lave sig sålebeskyttere af. Sådan gjorde man meget dengang.

I den efterfølgende tid gav lederen de to unge lov til kun at fange nogle få moskusokser. Han begrundede sit forbud med, at de ville komme til at mangle ammunition. Men i virkeligheden kan det tænkes, at han ikke ønskede, at de drev rovfangst på moskusokser; og at han var bange for, at kød i overflod ville gå i forrådnelse. Det var midsommer. Kødet havde ikke talg, som kunne bruges til brændsel. Når det blev efterår kunne de fange flere, så havde dyrene fået ny pels og var blevet mere fede.

Daagtikoorsuaq dummede sig, da han sagde til de to unge, at de ville komme til at mangle ammunition. I stedet for skulle han have forklaret de unge, hvad hans motiv i virkeligheden var. Da de to unge ihærdige fangstmænd hørte, at der var mangel på ammunition, kom de ganske givet i tanke om en af forfædrenes beretninger, der handler om moskusoksefangst:

For megen lang tid siden i første halvdel af forrige århundrede levede der

moskusokser i Inglefield Land, den nordligste del af polareskimoernes område. Der drev deres forfædre moskusoksejagt med lanser, som var det eneste dræbende våben til det brug dengang. Det var før vi fik geværer eller buer og pil.

Vi har også hørt beretninger om, at det engang regnede midt om vinteren i Inglefield Land, så jordoverfladen frøs til med is, og mange moskusokser sultede ihjel. Snart forsvandt moskusokserne fra vort land. Jeg fik bekræftet denne beretning i 1939, da jeg på en rensdyrjagt ved Inuarfigssuaq i Inglefield Land fandt skeletter af moskusokser. Skeletterne virkede dog ikke så gamle.

Daagtikoorsuaq's ihærdige fangstmænd dræbte nogle moskusokser med deres lanser. Men ikke så mange, fordi det var en farlig jagtform uden at have hunde, som kunne angribe dyrene samtidig. Dengang var det almindeligt, at man rejste med lanser som reserve jagt-udstyr.

De byggede hus længere inde i landet ved hjælp af træet fra jollen og moskusokseskind, som de dækkede husets tag med. Huset var dejlig varm, så de var ikke bange for at kommet til at fryse.

Det blev efterår. Moskusokserne var »modne« med hensyn til kød og skind. Folkene kunne nu opbygge et godt vinterforråd af kød og af talg til brændsel. De havde nok spæklamper af fedtsten med sig. Cook kunne også få kødreserver til hjemturen.

De var glade for, at de havde valgt at bygge hus længere inde i landet. De fik nemlig aldrig besøg af isbjørne, selvom næsset næsten daglig blev passeret af

isbjørne; blandt andet et par og en mor med unger. Men hen på vinteren kom der dog en isbjørn, som ikke ville forlade dem. Den generede dem især om aftenen. Om dagen forlod den dem. En aften, da den som sædvanlig kom tilbage, gjorde de to unge sig parate med en lygte og en riffel. De skyndte sig at komme ud for at overraske isbjørnen, men de opdagede, at den var tættere på end de havde forestillet sig. Den ene fanger var sikker på, at han kunne ramme den, fordi den var meget tæt på. Så han skød. Da han havde affyret skuddet, skyndte de sig uden videre ind i huset igen, da der ikke var andre steder at flygte hen. Han, der havde skudt, sagde godt nok, at han havde ramt; og at isbjørnen skreg, da den blev ramt. Alligevel turde de ikke gå ud.

Først næste morgen, mens det endnu var halvmørkt, gik de begge ud medbringende en riffel for at lede efter isbjørnen. Den lå og var død ikke langt fra huset. De havde nu fanget en isbjørn. De to unge var ikke sene til at fortælle lederen denne gladelige nyhed. Denne isbjørn var iøvrigt den eneste, der aflagde dem besøg. Den havde nemlig fået for vane at spise af deres kødforråd.

De 3 overvintrende manglede ikke noget, fordi de havde sørget for at have forråd, som kunne strække til lang tid. De unge arbejdede foruden at gå på fangst med at sy dragter af moskusoksekalveskind. De syede vanter og kamikker til beskyttelse mod kulde på hjemturen. Derfor følte de ikke at vintermørket var så langt. De forstod også at underholde hinanden med at brydes. De

havde muligvis også opmuntret deres herre, når Cook var noget nedtrykt.

Da det endnu var sommer, opdagede de, hvor meget han løj. Når han gik ud og vandrede, kiggede de i hans papirer på et kort, hvor han havde tegnet en rute helt op til Nordpolen. Første gang de opdagede det, havde de leet meget, fordi de vidste, at der ikke var tale om noget sådant.

Selvom de troede, at han løj, forandrede de ikke deres holdning til ham. De holdt nemlig meget af ham, og de vidste, at han holdt af dem. Men een gang blev de vrede på ham. Det var da de måtte efterlade deres hunde, som intet fejlede, og som var lyslevende. De kunne ikke glemme hundenes hyl, da de opdagede, at de blev forladt. Det var som om de kunne høre hundene hyle længe efter.

Fra disse unge fangeres beretning kunne vi andre senere forstå, hvor udholdende, tålmodige, lydige og respektfulde de havde været. Sådan skal det også være, når man er med på en ekspedition.

Efterhånden begyndte det at blive lyst. Inden ret længe kom solen igen tilbage. Alligevel blev de på stedet i lang tid, fordi det stormede i mange dage. Men de vidste, at stormen ville ophøre, når de nåede frem til tiden med de lyse nætter i marts. De vidste også, at ved den tid plejede nogle af deres bopladsfæller at tage på isbjørnejagt i Canada. Tilfældigt viste det sig netop dette forår, at ingen tog på isbjørnejagt i Ellesmere Land.

Endelig stilnede stormen af. Solen blev varmere. De kunne begynde for-

beredelserne til deres hjemrejse. Mod nord kunne de skimte sydspidsen af Ellesmere Land. Den skulle de udenom. De glædede sig til turen, fordi isen var jævn så langt øjet rakte. De vidste også, at isen ville være snefri på grund af de mange storme. Det havde været bedre, om de havde haft deres hunde. Men det havde de ikke, så de måtte selv trække af sted med slæden. De vidste også, at mødte de ikke isbjørnejægerne, ville de blive nødt til at overnatte mange gange undervejs, måske 20–30 gange, inden de kunne nå frem til deres boplads ved Anoritooq. Endvidere vidste de, at der langs kysten var mange næs, der som stejle klipper ragede ud i havet. Langs disse næs ville der ingen isfod være at vandre på, og stormene ville nok have blæst havisen bort. Hvordan mon de dog skulle komme forbi sådanne bratte klippefremspring?

Omsider nåede de så langt, at de kunne sætte kursen mod Anoritooq, idet de skubbede slæden foran sig eller trak den. Overvintringsstedet begyndte de at kalde Daagtikoorsuaq Land, selvom polareskimoerne kaldte det Ulugssat, fordi næsset har form som en ulo, den eskimoiske kvindekniiv.

Om særlige eller mærkværdige hændelser på hjemturen har jeg ikke hørt. Men jeg tvivler ikke på, at de har jaget undervejs, for det område de rejste igennem var fyldt med fangst dyr, blandt andet isbjørne og sæler. De havde jo rifler, harpuner og andre våben med.

I slutningen af april 1909 fik Anoritooq-befolkningen øje på en lille prik foran Canadas kyst, da de mindst ventede det. På det sted er der kun et halvt

hundrede kilometer mellem Canada og Grønland. Det var ved nattetide, men det var også ved den tid, hvor solen var begyndt at lyse om natten. Da de opdagede, at det var 3 mennesker, som skubbede af sted med en slæde, vidste de, hvem det var, og de kørte dem i møde på deres hundeslæder.

Menneskene blev meget glade, da de opdagede, at Nordpolsfarerne var nået uskadte hjem, og havde overlevet både sommer og en lang vinter uden hjælp fra en eneste hund. De unge syntes glade af natur og lod sig ikke afskrække af noget.

Hjemvendt til Anoritooq blev de to unge meget glade for at se deres familie og forældre sunde og raske. Man udspurgte dem indgående om, hvordan Nordpolen så ud, og om de virkelig havde nået Nordpolen. Polareskimoerne fik jo at vide fra Daagtikoorsuaq, at han havde nået Nordpolen! Men når de unge i begyndelsen blev spurgt, om de virkelig havde været på Nordpolen, havde de blot leet. Måske fordi de kom i tanke om den aftegnede rute til Nordpolen, men også fordi de vidste, at noget sådant ikke var tilfældet. De syntes, at det ville være synd, hvis deres herre fik mistanke om, hvad de havde set. Vi vidste alle, at de to unge var pålidelige mennesker.

Selvom de ved at have kigget på kortet med deres herres opdigtede rute til Nordpolen, kunne det aldrig falde dem ind at gå med på spøgen. Jeg fortæller dette, fordi jeg ved, at de senere blev forhørt meget indgående vedrørende Nordpolen, navnlig af Piulersuaq. Selvfølgelig indrømmede de, at han havde løjet. Jeg er heller ikke i tvivl om, at Daagtikoorsuaq aldrig lod de unge, Api-

laq og Ittukusuk, vide noget om sin løgn om, at de nåede Nordpolen. Han kunne gøre det, fordi de ikke vidste, hvor Nordpolen lå, troede han da. Jeg har allerede fortalt, at de længe opholdt sig i et område med kæmpemæssig drivis og store isskruninger, som havde revet sig løs fra politen. De nåede stedet midt i deres mest håbløse kamp og slog sig ned der. Deres leder sagde intet til dem om, at de nu havde nået Nordpolen. Da jeg spurgte dem, om der var land, sagde de, at de ikke var så langt fra land. De mente nemlig, at de hele tiden kunne se noget af Cape Columbia, nordkysten på Ellesmere Land. Det var forøvrigt det sted, Piulersuaq brugte som depot og udgangspunkt for sine rejser i 1907 og 1909, da han skulle til Nordpolen.

Det var ikke svært at gætte Daagtikoorsuaq tanker: (1) Daagtikoorsuaq var klar over, at han ikke kunne nå Nordpolen. Derfor arbejdede han i stedet for ihærdigt på rejsen i den store drivis. (2) De to uvidende unge mennesker vidste ikke noget om, hvor Nordpolen lå. (3) For at gøre, som han gjorde, ønskede han ikke at have voksne med sig. – Efter flere dages ophold i drivisen var de selvfølgelig vendt om, fordi deres proviant og udstyr ikke kunne række til en tur til Nordpolen. Jeg synes også, at det er et stort spørgsmål, om Daagtikoorsuaq belønnede de unge nok med noget nytigt efter en så langvarig rejse. Jeg nævner dette, fordi jeg aldrig har hørt, om de to unge overhovedet fik fortjeneste for deres indsats, selvom jeg ikke tvivler på, at de har fået rifler, knive, og så videre, og måske endda noget træ.

Jeg har også hørt, at Daagtikoorsuaq

ikke blev længe i Anoritoq. Han vidste jo, at i august måned ville Peary vende tilbage fra sin Nordpolsfærd. Før det rigtig blev forår, lod han sig bringe af folk derfra på hundeslæde til Upernavik distriktet i Vestgrønland. Hvis dette har været tilfældet, kan det ikke have været længe, før han nåede sit land, Amerika, og der fortalt om, at han havde nået Nordpolen.

Jeg ved, at polareskimoerne ikke har noget dårligt at sige om Daagtikoorsuaq. Heller ikke om hans tidligere ophold her i 1881-1882.

Pearys Nordpolsfærd 1909

Oodaaq var også med på denne rejse. Han har fortalt mig om den. Forberedelserne i 1909 lignede fuldstændig dem i 1907. Hjælpe-slæderne var tilrettelagt på samme måde i hold på 3 personer, 2 polareskimoer og en hvid mand, formodentlig kørende på en eller to slæder.

Da nætterne igen begyndte at blive lyse, omkring midten af marts, rejste mange hundeslæder nordpå fra Cape Columbia mod Nordpolen. Der er ikke så meget at fortælle om denne sidste rejse mod Nordpolen. Den enorme mængde af udstyr og proviant var den samme som i 1907. Men kamikstrømperne af hareskind var blevet udskiftet med strømper syet af røget lammeskind. Hareskind var jo ikke velegnet til brug i polisen. De kunne ikke tørre i det fugtige klima. Derimod havde de megen glæde af lammeskindene, som var bløde og kortklippede. Nogle af mændene brugte også lammeskind som skiftetøj under deres yderpels. Når man bankede

lammeskind i frosten blev de næsten tørre med det samme.

Oodaaq fortalte: En dag var vinden fra vest ophørt. Det blæste nu fra øst. Storisen blev næsten helt sammenhængende og de store våger forsvandt. Derimod blev isskruningerne enormt høje og kunne ikke passeres uden videre. I begyndelsen var de rejsende meget længe om at komme over disse isskruninger. De måtte bære slædelæssene stykke for stykke. Det kunne ikke undgås, at Oodaaq igen måtte træde til som leder. Han var jo en slags fører. Han befalede, at man skulle gøre følgende:

Først skulle alt læsses fra en af slæderne. Den skulle så placeres på toppen af den isskruning, man ønskede at komme over. Derpå skulle slæden læsses med de tungeste ting af bagagen. Læssene på de andre slæder rørte man ikke. Når slæden på toppen af isskruningen var læsses helt færdig, bandt man en solid kobberrem (remmesælsskindsreb) i bagenden af den. Derefter ordnede man resten af slæderne, så de kom til at stå på en lang række med samme indbyrdes afstand. Alle hundene blev selvfølgelig først koblet fra og bundet til isen. Da slæderne var parate, bandt man den forreste slæde i rækken til kobberremmen, der kom ned fra den der stod på isskruningen. Slæderne blev også bundet sammen indbyrdes med kobberrem. Til sidst blev slæden på toppen skubbet ned af isskruningen. Den trak så den anden i rækken op. Den trak nr. 3 op, da den selv gled ned. Ved at bruge den metode, kom man lettere frem gennem isskruningerne. Alting gik lettere, når man gjorde som Oodaaq foreslog.

Om dagen, når solen skinnede, målte Piulersuaq solhøjden. Han begyndte igen at gå foran slæderne. Efterhånden vendte hjælpslæderne om een for een. Vinden blæste stadig svagt fra øst. Isen blev nu meget bedre end den var det første stykke. Da der ikke var våger i polisen, var der ingen tåge. Så denne gang kom Nordpolsfarerne ret hurtigt frem. Derfor var de altid glade. Hundene havde det også godt. Der var stadig proviant nok.

Efter at alle hjælpslæderne var vendt om, var der kun 5 slæder tilbage. På sine ekspeditioner holdt Piulersuaq ikke af at sidde på en hundeslæde, selvom han altid holdt hunde, når han ikke var på rejse. Han ville kun have sorte hunde med to hvide pletter over øjnene. Oodaaq har fortalt, at Peary aldrig selv kørte hundeslæde. Når de for eksempel brød op fra en lejr, og hundene var spændt for slæderne klar til afgang, så tog han sine ski på og gik, indtil man igen skulle slå lejr. Sådan var det altid. Det eneste, som fik ham til at standse, var selvfølgelig, når de skulle spise, og når isskruninger og store våger spærrede vejen for dem. Men Piulersuaq virkede altid mut under rejserne, selvom han var munter, når han ikke rejste.

På denne ekspedition var de nu 4 polareskimoer: Oodaaq og hans lillebror Iggiannguaq samt Ukkujaq og Silluk, og der var 2 fremmede: en hvid amerikaner, lederen Piulersuaq (Robert Edwin Peary) og en sort amerikaner Maripaluk (Matthew Henson).

Da de var kommet langt ud i polisen, gik det mere glat fremad. Isen de kørte på virkede som nyis. Isen var helt mørk,

og horisonten var mørk af himmelens afspejling. Det var typisk for nyis. Vejret var altid godt og behageligt at rejse i. Derfor kørte de meget længe nogle dage. Vinden var den samme. Den kom fra øst. Dengang begyndte Oodaaq at tro, at Nordpolen kun havde een vindretning hele året. For eksempel troede han, at vinden det ene år blæste fra vest, det næste fra øst. Sådan var Nordpolen i Oodaaqs tid.

Mens de kørte, blev Piulersuaqs målinger af solhøjden hyppigere og hyppigere. Hans folk blev utålmodige over de mange pauser. Så en dag målte han solhøjden så længe, at de andre blev meget utålmodige. Han sagde næsten ingenting. Da han var færdig, ønskede han, at de skulle fortsætte. Det gjorde de så. Igen kørte de i nogen tid. Når han ønskede det, gjorde de holdt. Straks de holdt, begyndte han meget ivrigt at måle solhøjden med sin sekstant. Hans folk var meget spændte, fordi han aldrig tidligere havde opført sig på den måde. Efter at have undersøgt solen, ønskede han uden videre, at de skulle køre tilbage. De kørte ikke langt, før han igen ønskede, at de skulle gøre holdt. Det var ikke langt fra det sted, han før undersøgte solhøjden. Igen målte han solhøjden i ret lang tid.

Mens han var godt igang, og hans folk stirrede forstenede på ham, slap han pludselig sin sekstant, vente sig imod dem, stampede i isen og råbte af fuld hals: »Endelig er vi kommet til Nordpolen!«. Hans folk råbte: »Endelig, endelig!«.

De blev meget glade og fik travlt. De medbragte nemlig en stålwire. Den var

rullet op som en sytråd. Den havde man altid behandlet med stor omhu. Den skulle bruges til at hente Nordpols sten eller mudder op fra havets bund. Da de havde lavet hul i isen, sænkede de en rævesaks-lignende tingest ned. I begyndelsen gik det meget hurtigt. Den hurtige fart fortsatte i nogen tid. Når de holdt inde havde den samme vægt som før. Da wiren næsten var løbet helt ud, undersøgte man den nøje. Man prøvede så at hale den op igen, men det var fuldkommen umuligt på grund af vægten. Lederen sagde så, at man blev nød til at slippe den. Oodaaq mente, at den rævesakslignende tingest havde ramt bunden, men at strømmen så tog den, til wiren til sidst blev brugt op.

Da de var færdige med det, fejredes dagen med spisning af Nordpolens mad.

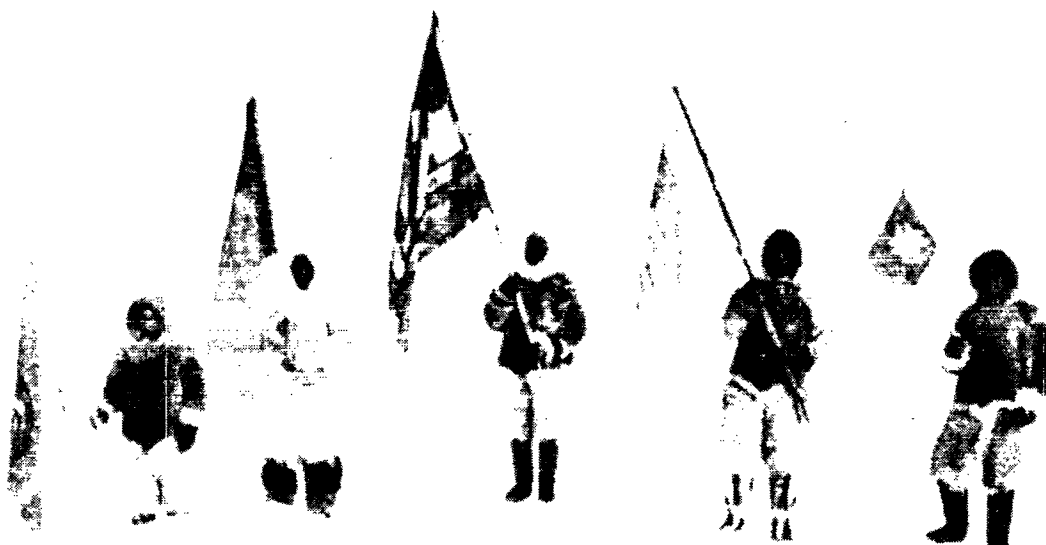
Endelig havde man nået Nordpolen, tirsdag 6. april 1909. Oodaaq var helt sikker på, at grunden til at de nåede den, var fordi det skete på et tidspunkt, hvor slæderne kørte nemt fremad. Isen var god. De manglede ikke proviant. Han troede, at de skulle have kørt endnu længere for at nå til den. Men sekstanten ville det ikke.

Turen tilbage gik hurtigt. De kunne jo ind imellem følge deres tidligere spor. Når isen var god, kørte de meget længe uden pauser. På tilbageturen havde deres slæder heller ikke så meget læs på. Til sidst var der ikke langt til land. De kørte forbi depoterne, som hjælpeslæderne havde udlagt og forsynet med meget store flag. Selvom Nordpolsfarerne havde været længe borte, havde de ikke manglet noget. Hundene havde heller ikke tabt sig synligt. Det skyldtes, at den

pemmikan, de åd, var god for dem. Ligesom den var velegnet til mennesker. Pemmikan var Piulersuaqs foretrukne proviant sammen med mælk på dåse. Te med mælk og pemmikan spiste de hver dag. Man havde naturligvis også kiks og tobak med dengang.

Man må gå ud fra, at den mængde petroleum de medbragte, var begrænset. Oodaaq har fortalt, at man ikke brugte primus til at lave noget varmt med. I stedet for brugte de en stor vægelampe, som selvfølgelig blev fyret med petroleum. Det var et besynderlig apparat; stort og med runde kanter. Nederst havde tanken en cirkelformet væge. Oven i den var der en halvstor gryde. Oven i den var der endnu en gryde. Den var tyndere og højere med mange små huller (ca. 10 mm i diameter) i siden og i bunden. Den blev fyldt med is, før den blev lagt på. Derefter puttede man en passende mængde te samt halvdelen af en dåse mælk i. Så tændtes vægen, og et låg lagdes på. Man kunne høre isens knitren i den øverste gryde, når den smeltede. Vandet dryppede ned i den underste gryde, hvor det straks begyndte at koge. Apparatet kunne få vand til at koge på meget kort tid, men når vandet var kogt, løb apparatet tør for petroleum. Oodaaq sagde, at det var et godt apparat, hvis man ønskede at spare på petroleum. Vægelamperne larmede ret højt, når man var tæt ved dem. På afstand lød det mere som en sværm humlebier.

Som ung så jeg sådanne i brug hos Crockerland Ekspeditionen 1913–1917 ved Iita under ledelse af Donald Baxter MacMillan (1874–1958). Polareskimo-

Nordpolen er nået. 1909. © Arktisk Institut.

Nordpolen, tirsdag den 6. april 1909: Robert Edwin har fotograferet sine medrejsende på Nordpolen. Fra venstre er det:

- 1) Ukkujaaq (1880–1921) Han døde ved en ulykke, hvor han i sin kajak blev trukket ned af en hvalros. Han fik 3 børn, som ingen efterkommere fik.
- 2) Oodaaq (1880–1955). Han døde på sygehuset i Qaanaaq af influenza. Han fik 3 sønner. Den mellemste, Masauna, omkom i kajak 1929, før han stiftede familie. Den ældste søn, Kuutsiikitsaq (1903–1979) var gift med min søster, Naduk (1908–1971). De har efterkommere. Den mellemste søn, Masauna (1906–1929) omkom i kajak før han stiftede familie. Den yngste er Iggiannguaq (1919–); både han og hans kone har det godt. De har 3 voksne børn. Oodaaq var kendt i store dele af verdenen, især i USA. Han fik af Danmarks konge overrakt en fortjenstmedalje for at have været et godt eksempel.
- 3) Maripaluk (Matthew Alexander Henson) (1866–1955), en sort amerikaner. Han havde en veninde dengang med hvem han fik en prægtig søn, Anaakkaq (1906–), som er på min alder. 5 af hans sønner har børn, alle glade mennesker. Når man ser dem, kan man se, at deres forfædre var sorte. Anaakkaq har mistet sin kære kone, Aviaq (1909–1975).
- 4) Iggiannguaq (1883–1918). Oodaaqs lillebror. Han og hans kone fik ingen børn.
- 5) Sigdluk (1883–1927). Han var gift flere gange, men ingen af hans børn blev voksne.

erne kaldte ham for »Nalagapaluk« (den lille leder). Han var en af de få som beherskede vort sprog. Han besøgte

også vort land senere. Han havde tidligere været med på en af Piulersuaqs rejser.

Oodaaq har fortalt, at han byggede mange snehuse, når han var med ekspeditioner. Når han fortalte om det, plejede han at udbryde i latter til sidst. Sådan gør vi polareskimoer, når vi omtaler os selv på en måde, som kan opfattes rosende. Men vi vidste alle, at Oodaaq var ekspert i snehusbygning uanset dets størrelse. Dengang brugte man ikke telte, selvom man havde dem med som reserve. Måske kan de også have brugt spæklamper, når de havde spæk. Jeg ved, at Knud Rasmussen også holdt af at bruge spæklampe i snehuse. Det samme gør jeg. Jeg ved nemlig, at disse kære spæklamper kan holde et helt snehus varmt, selvom det er ret stort.

Nordpolsfarerne nåede depotstedet ved Cape Columbia uden at møde modgang. Måske var det der, de fik brev om at en fra et af hjælpslædeholdene var død. Den døde var professor Ross G. Marvin (1875–1909), som polareskimoerne kaldte »Lederlærlingen«. Han var faldet i en isrevne, medens han gik foran de andre, blev det fortalt. Hjælpslæderne vendte aldrig alle på engang. Men een hundeslæde med et hold på 3, 2 polareskimoer og en hvid, vendte ad gangen. Sådan ville Piulersuaq have det.

Snart nåede man tilbage til skibet, som lå og ventede på dem.

Jeg har ikke hørt noget om, at Piulersuaq blev meget ked af det, da man fortalte ham om geologen Ross G. Marvins død. Men jeg har hørt, at da man kom tilbage til skibet, drak Piulersuaq de to unge mennesker – Qilluttooq (1887–1932) og hans fætter Inukitsorpaluk (1890–1967), kendt senere som »Harrigan« – fulde for at få noget at vide

om, hvad der egentlig skete. Man røbede vist ikke noget? Måske fandt Piulersuaq allerede dengang ud af, at Marvin var blevet myrdet. Oodaaq, som havde flere venner hos de amerikanske myndigheder, der ærede og stolede på ham, har fortalt mig, at disse myndigheder bebrejdede Piulersuaq, at han var så længe om at indberette dette dødsfald. Han gjorde det nemlig først efter at han havde nået Nordpolen i 1909.

Men først 14 år senere bekendte Marvins morder, Qilluttooq, at det var ham. Det skete på Herbert Ø under en gudstjeneste i 1923, medens kateket Knud Kristiansen læste op fra Bibelen. Det var kort tid efter, at Qilluttooq var døbt. Jeg var selv tilstede dengang. Der var flere tilhørere, for huset var ret stort. Den dag blev flere polareskimoer døbt.

Kateketen læste op om Moses' drab på en ægypter, som Moses havde set slå en af Moses' stamfæller ihjel. Da kateketen havde læst dette højt, rejste Qilluttooq sig og gik rundt og trykkede hele menigheden i hånden, også jeg gav hånd, og sagde: »Tillykke, fordi du dræbte en hvid mand!«. Da han var færdig med at trykke i hånden, satte han sig tilbage på sin plads. Kateketen fortsatte derefter sin oplæsning. Da han var færdig begyndte Qilluttooq at skrifte. Jeg skal forsøge at gengive så meget af det, jeg kan huske:

Qilluttooq boede dengang sammen med sin kone, Arnaluaq (1895–1932), som er min kone Nadsuks søster, og deres 2 sønner. Iggiannguaq Quist (1919–) og Qulutannuaq Tivnaq (1921–).

Qilluttooq fortalte: »Se, jeg har skjult

noget i mange år. Det vil jeg nu fortælle jer om. For nogen tid siden, da jeg deltog i forberedelserne til at blive døbt, har jeg flere gange ønsket at komme frem med det. Men jeg har ikke kunnet tage mig sammen til at gøre det. Jeg håber nu at kunne få min dårlige samvittighed ud af verdenen. Tak! Se, da Piulersuaq i sin tid tog til Nordpolen, dræbte jeg en hvid mand. Grunden var, at denne hvide mand ville efterlade min rejsekammerat og landsmand, Inukitsorpaluk i ødemarken. Inukitsorpaluk, som kun bar på sine sølle kamikker og andre småting. Jeg kunne ikke lade være med at kigge bagud efter ham, uden at den hvide mand lagde mærke til det. Inukitsorpaluk blev mindre og mindre, efterhånden som vi kørte bort fra ham. Kystlandet ved Cape Columbia lå stadig skjult i de frostdåger, vanddampen fra revnerne i storisen lavede. Dengang kørte vi kun med een hundeslæde. Da indså jeg, at Inukitsorpaluk aldrig ville nå land. Jeg blev derfor inderlig vred, selvom jeg forsøgte at skjule det. Da vi var kommet langt bort fra Inukitsorpaluk, nåede vi en stor våge. Indvendig var jeg meget vred. Jeg løj for den hvide mand ved at sige: »Se der, en sæll« og greb pludselig min riffel, ladede den og gik hurtigt frem mod vågen. Jeg vidste, at han ville følge efter mig. Idet han nåede op på siden af mig, narrede jeg ham igen ved at udbryde: »Se, der er sælen!« Da han vendte hovedet fra mig, skød jeg ham. Jeg var jo meget vred. Jeg skubbede ham i vågens åbne vand. Han sank selvfølgelig ikke, for han havde sin rensdyrpels på.

Jeg husker ikke, om Qilluttooq for-

talte noget om, at han ventede på, at Inukitsorpaluk vandrede frem til ham, eller han hentede ham på slæden. Men jeg husker, at da Qilluttooq igen var forenet med Inukitsorpaluk, sagde han til ham: »Kom, skyd du ham også!«. Den hvide mand flød jo på vandet. Så rettede Inukitsorpaluk sin riffel i retning af den døde og fyrede af. Det gjorde ikke noget om han ramte eller ej. Hans makker stillede sig tilfreds og sagde: »Hvis du fortæller dette til nogen, så dræber jeg dig på samme måde!«. Således fortalte Qilluttooq sin bekendelse om mordet på Marvin.

Jeg har erfaret, at Inukitsorpaluk kun fortalte det til sin kone, før Qilluttooq offentlig bekendte sin gerning. Men jeg ved overhovedet ikke, hvorfor denne hvide mand ikke regnede Inukitsorpaluk for et menneske mere og efterlod ham til døden. Qilluttooq gjorde jo ikke klart, hvad grunden havde været. Men da jeg spurgte Oodaaq om det, svarede han blot: »Jeg har heller ingen anelse om det. Men jeg ved, at når der er noget, der ikke passer en hvid mand, så bliver han gal. Det har jeg erfaret. Når en hvid mand er i den tilstand, skal man holde sin mund. Man skal heller ikke le ad ham. Jeg har oplevet hvide mænd sådan«.

Det er hvad vi polareskimoer har hørt om mordet på professor Ross G. Marvin. Vi har ikke været glade for at fortælle om det til en eneste hvid mand. Men når jeg nu fortæller om Nordpols ekspeditionerne, så syntes jeg det skal med. Jeg mener ikke, at der er nogen fare forbundet med det, fordi hændelsen står omtalt i flere bøger, blandt andet

Erik Erngaard (1973): Grønland i tusind år. Hvis jeg ikke havde set det omtalt i bøger allerede, ville jeg nok ikke have fortalt det.

Hos Erngaard har jeg fundet årsagen til, at man ville efterlade Inukitsorpaluk. Grunden var, at de mennesker, som fulgte med Ross G. Marvin, havde taget af de depoter, som var udlagt til Piulersuaq og hans folk til brug for deres tilbagetur fra Nordpolen. De 2 polareskimoer havde taget noget uden at lade deres leder det vide. De havde måske manglet noget. Det er vor skik, at mennesker, der mangler mad, må hjælpe sig fra andres depoter. Man bør, hvis man kan, bringe kød til depotet igen, når man selv er heldig ved fangst. Og man bør nævne det over for depotejeren, første gang man ser ham.

Længe efter at Qilluttoq havde bekendt, blev han i 1926 udspurgt med en retssag for øje af amerikanerne, som den sommer kom op på et skib. De kom uden tvivl fra anklagemyndighederne. Qilluttoq blev selvfølgelig forhørt sammen med sin kammerat Inukitsorpaluk. Dengang var Knud Rasmussen også til stede som tolk. Han talte som sædvanligt meget højt og tydeligt og var nem at forstå.

Da mordet på Marvin blev indlysende for amerikanerne, krævede MacMillan, at Qilluttoq skulle tages med til USA for at blive dømt der. For en gangs skyld så det ud, som om Knud Rasmussen var ved at tabe en sag. Trængt op i en krog mindede Knud Rasmussen amerikanerne om en hændelse i 1914. Dengang blev polareskimoen Piuvaitsoq dræbt af Green, et ekspeditionsmedlem

af den amerikanske Crocker Land Ekspedition 1913–1917 under ledelse af Donald Baxter MacMillan. I den periode rejste amerikanerne flere gange på ekspedition i det nordlige Canada. De var sommetider tildelt i små slædehold. En gang under sådan en rejse kom en amerikaner – en soldat ved navn Ensign Fitzhugh Green (1889–?) – til de andre og meddelte, at hans ledsager Piuvaitsoq (1878–1914) var død, medens de i flere dage var sneet inde, fordi de blev overrasket af en storm. De andre slædehold fik travlt med at forberede sig til at tage afsted for at lede efter liget, så det kunne forlades på forsvarlig måde. Men Green, som var leder af denne lille gruppe, forbød dem det og sagde samtidig: »Måske dukker han op«. MacMillan deltog ikke i denne del af ekspeditionens arbejdsområde. Pludselig næste dag ønskede Green, at de skulle vende hjemad. Man har hørt, at denne hvide mand var en skidt person. Det var også på denne ekspedition, at han havde slået sin kammerat – en hvid mand. På denne rejse var de kun få mennesker, 2 hvide og 2 polareskimoer. Havde de været flere, havde de uden tvivl gjort alt for at finde Piuvaitsoqs lig. Han var jo far til 3 børn.

Som børn fik vi kun fortalt, at Green havde dræbt Piuvaitsoq. Men senere hørte vi, at Green havde slået ham ihjel ved at slå på ham.

Da Knud Rasmussen havde mindet amerikanerne om dette, foreslog de, at man burde indstille planerne om at slæbe Qilluttoq med til USA. Både hvide og polareskimoer blev glade. Qilluttoq og hans kone døde begge i 1932 af influenza.

Ud over disse omtalte mord, har jeg ikke hørt om, at polareskimoer har dræbt hvide, eller om, at hvide har dræbt polareskimoer. Jeg har også spurgt Oodaaq, om han har hørt om andre hændelser, men det havde han heller ikke. Der har jo været mange ekspeditioner heroppe i vort land de sidste hundrede år.

Da Piulersuaq og hans folk skulle begynde hjemrejsen fra egnen ved Alert i 1909, løb de ind i store vanskeligheder. Skibet »Roosevelt« var nær blevet sat på land af kæmpemæssig drivis. Der var fare for, at det ville blive knust. Det lå længe fastklemmt i isen. En del polareskimoiske familier gik i land medbringende hunde, slæder og masser af kasser. De skulle ikke nyde mere sejlads. Piulersuaq forbød dem det på det strengeste, men for en gangs skyld adlød menneskene ikke, fordi det så ud som om skibet skulle knuses.

Endelig en dag gjorde skibet sig fri og sejlede bort. De efterladte drog ind i landet, fordi de vidste, at der var en stor sø, Lake Harzen, som var fyldt med ørreder. Der kunne de overvintre. Omegnen var fyldt med moskusokser, rendyr og masser af harer. I deres huse ved søen overlevede de vinteren uden at mangle noget. Da solen igen begyndte at varme, vandrede de tilbage til Menneskenes Land. Alle sunde og raske.

Jeg har hørt, at Piulersuaq og hans folk ankom til Anoritooq fra Nordpolen efter en sejlads i drivisen med det skib, Roosevelt, som Piulersuaq havde ladet bygge. De opholdt sig i længere tid ved Anoritooq (Det vindomsuste sted). Da Piulersuaq ankom til stedet fik han over-

rakt et brev fra Daagtikoorsuaq (Cook) og nogle småting, som Cook ønskede bragt til USA med skibet. Da Piulersuaq havde læst brevet, brændte han det sammen med forskellige andre papirer. Dette har jeg hørt. Det er ikke så underligt, hvis Peary gjorde dette. Han havde fået følgende ud af Daagtikoorsuaq rejseledsagere: Daagtikoorsuaq og hans folk nåede ikke Nordpolen. Daagtikoorsuaqs tegnede rute til Nordpolen passede slet ikke. Det havde hans ledsagere forlængst opdaget, da de i smug kiggede i hans tegninger.

Piulersuaq

havde for vane at bringe de folk, som havde arbejdet for ham, til det sted, de ønskede at overvintre. Sådan gjorde han i 1909. Jeg så ham dengang landsætte sine hjælpere ved Uummannaq (Dundas), hvortil den første missionær, Guutak (Gustav Olsen) (1878–1950) og hans folk lige var ankommet den sommer. Jeg var dengang ikke ved min fulde bevidsthed, fordi jeg kun var et barn på 3 år.

Efter at have nået Nordpolen i 1909, vendte Piulersuaq aldrig mere tilbage til Menneskenes Land.

Ikke underligt, at Piulersuaq ikke vendte tilbage hertil. Vi ved, at Piulersuaq har overvintret forskellige steder mod nord, uden tvivl med henblik på at rejse til Nordpolen. Han kom ikke tilbage, fordi han vidste, at nu havde han nået Nordpolen. Men alligevel er der i de senere år fremkommet klager over, at Piulersuaq ikke nåede helt til Nord-

polen. Men vi polareskimoer tror det, Oodaaq's beretninger er ikke løgn.

(RG: Der er i de sidste årtier fremkommet oplysninger, som godtgør, at Cook nåede frem til Nordpolen. Dog mener andre, at hverken Cook eller Peary nåede Nordpolen. Der skrives stadig meget om, hvem af de 2, der nåede Nordpolen. Men en ting er dog sikker: Da også senere Nordpolsekspeditioner havde polareskimoer med, så må Nordpolen første gang være besøgt af polareskimoer, som dog aldrig selv følte sig tiltrukket af rejse dertil, for der var hverken jagtdyr eller nye mennesker).

Piulersuaqs efterkommere blandt menneskene

Under sine mange overvintringer i dele af vort land og i Canada havde Peary en veninde, en smuk kvinde, at dømme efter billederne i hans bøger. Med hende, Aleqasina (1881–1921) fik han 2 sønner. Den ældste hed Samik (den kejthåndede) (1899–1928). Han var Piulersuaqs yndlingssøn. Han fik af sin far en kugle som amulet, så han kunne blive en dygtig skytte. I Piulersuaqs tid benyttede polareskimoerne sig meget af amuletter. Den har nok gjort sin virkning, for Samik var en storfanger og en god skytte. Af hans 4 børn lever stadig en søn.

Den yngste af Pearys sønner er Kaalepaluk (1906–). Han var gift flere gange og har 5 børn, og flere børnebørn.

Polareskimoerne ved, at Piulersuaq og hans rigtige kone, Mrs. Josephine

Peary, under deres overvintring 1881–1882 ved Ivnamut (Kap Cleveland) nær Qaanaaq fik en datter, som de navngav Maria Ahnighito Peary. Arnakitsoq er et eskimoisk navn. Da man ved Ivnamut (Kap York) i 1931 rejste en mindeværde for Piulersuaq besøgte Arnakitsoq vort land sammen med sine 2 sønner, som endnu var børn. Den ældste hed Utuniaq. De blev sejlet rundt af kaptajn Bob Bartlett.

Dengang hjalp mange polareskimoer, blandt andet Oodaaq selvfølgelig, med til at rejse mindeværden, som, da den var færdig, var et særsyn. Det var sådan, at den store støtte på toppen var forsynet med noget, der kunne reflektere solstråler. Derfor kunne man se den langt fra. Jeg har hørt, at der stadig ikke er sket noget med den. Bagefter tog amerikanerne på rundrejse. Arnakitsoq ville se de steder, hvor hun havde været som barn, og de steder hendes far havde overvintret. Hun ønskede også at møde de mennesker, som boede der.

Naduk og jeg boede dengang i Qaanaaq sammen med flere bopladsfæller. Det var en stor oplevelse for os alle at få besøg af Arnakitsoq og skibets kaptajn, fordi de var venlige mennesker. Kautsupaluk (Den lille kaptajn) (Bob Bartlett) kunne jo tale menneskenes sprog. Han havde været her flere gange sammen med Piulersuaq. Oodaaq sejlede også med rundt. Dengang kunne jeg harpunere narhvaler fra kajak.

Jeg er ikke i tvivl om, at Arnakitsoq havde glædet sig til at møde sine søskende, fordi hun vidste, at de var næsten jævnaldrende. Da Arnakitsoq under sit besøg mødte Samiks lille datter,

Tukumminnguaq (1919–1974), ynkedes hun meget over det forældreløse barn. Blandt andet fordi det var tydeligt, at hun var af blandet blod. Da de andre fortalte hende, at hun var i familie med den lille pige, ønskede hun at tage pigen med sig hjem til Amerika. Men dette til-

lod pigens pårørende ikke. Det skete i Uummannaq (Dundas). Der mødte hun også sin bror Kalipaluk Peary.

Også Arnakitsoqs bror var et smut i Qaanaaq i 1926. I 1945 var han sammen med nogle amerikanske statsmænd på besøg i Pitugfik (Thule Air Base).

Bogliste:

Frederick Albert Cook (1913): *My Attainment of the Pole*. 604 s. (New York).

Frederick Albert Cook (1951): *Return from the Pole*. 335 s. (New York).

Hugh Eames (1973): *Winner Lose All*. 346 s. (New York).

Klas Lithner (1973): Mordet på Ross Marvin – ett problem i internationall straffrätt. *Norsk Tidskrift for Kriminalogi* 61:293–300 (Oslo).

Robert Edwin Peary (1898): *Northward over the »Great Ice«*. 520 s. + 625 s. (New York).

Robert Edwin Peary (1907): *Nearest the Pole*. 411 s. (New York).

Robert Edwin Peary (1910): *The North Pole*. 373 s. (New York).

Mrs. J. Peary (1893): *My Arctic Journal*. 240 s. (New York).

Marie Ahnighito Peary (1934): *The Snowbaby's own Story*. 305 s. (New York).

Inuutersuaq Ulloriaq. Fot.: Mike Siegstad, juni 1982.